

Hertz

Marleen Nelen

Hertz

De zoektocht van Finn Revel

Amsterdam · Antwerpen
Em. Querido's Uitgeverij BV
2015

www.queridojeugdboeken.nl
www.marleennelen.be

Dit verhaal werd mede mogelijk gemaakt door een reisbeurs van het Nederlands Letterenfonds, een werkbeurs van het Nederlands Letterenfonds en een werkbeurs van het Vlaams Fonds voor de Letteren.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Vlaams
Fonds
voor de
Letteren

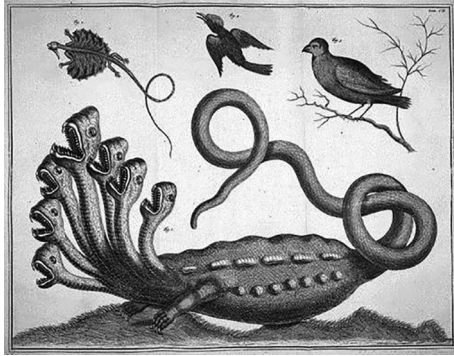
📖 Dit boek is ook beschikbaar als e-book.

Copyright © 2015 Marleen Nelen

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, in enige vorm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Em. Querido's Kinderboeken Uitgeverij, Amsterdam.

Omslag Nanja Toebak
Omslagbeeld Getty Images / Colin Anderson
Illustratie pagina 5: 'The Hamburg Hydra,
from the Thesaurus of Albertus Seba'

ISBN 978 90 451 1880 2 / NUR 284

'The difficult is what takes a little time;
the impossible is what takes a little longer.'

Fridtjof Nansen

Het vertrek

Een dag voor Finns elfde verjaardag vertrok Johannes met een schip vol kabeljauw. Het was een koude dag in februari van het jaar 1911. Op de kade heerste de gebruikelijke drukte. Een walvisvaarder voer de haven binnen, het gestamp ervan overstemde de bevelen die aan boord werden geschreeuwd. Kinderen trokken aan de armen van hun moeders en staken huilend vuile vingers in hun mond. Sommigen waren nieuwsgierig en anderen kwamen om afscheid te nemen, maar allemaal werden ze naar de rand van de kade gezogen, als naar de rand van de wereld, waar alles ophoudt te bestaan. Tove liet zich naar achteren duwen, en ze hield Finn daarbij stevig vast. Mannen met bovenarmen breed als meertouwen gooiden de trossen los. Het schip vertrok. Toen Finn naar zijn moeder opkeek, zag hij hoe de lege zee haar ogen vulde, ze maakte ze grijs en vochtig.

Ze gingen naar huis en Tove speelde de hele avond piano. 's Nachts werd Finn wakker met hoge koorts. Zijn keel zwol op en werd zo dik dat hij niet meer kon slikken of eten. Het gezicht van Johannes tekende zich af op de bedsprei, het gleed langs de vaalwitte muren en volgde hem, waar hij ook keek. Tove haalde dokter Erichsen, die een lange baard had en een onredelijk grote mond. Erichsen klopte op Finns borst en legde bloedzuigers in zijn lies. Elke aanraking deed Finn buitensporig veel pijn, alsof iemand zijn vel had afgestroopt en hem daarna bloedend in de zoute zee had gegooid. Tove klutste eierdooiers in melk en gaf hem dat mondjesmaat. Ze waakte in de rieten stoel naast zijn bed.

Omdat dokter Erichsen haar niet kon geruststellen, liet Tove ook

Zandra komen. Zandra woont aan de rand van de stad. Ze is oud. Haar huid rimpelt als het strand waar juist de vloed is langs geweest, en haar bijna blinde ogen zijn wit en ondoorzichtig. Het drankje dat ze Finn gaf, brandde zich een weg door zijn ingewanden. Ze boog zich over hem heen, en haar trekken vermengden zich, als natte verf, met die van Johannes.

Toen Finn een hele tijd later wakker werd, had hij honger en de pijn in zijn keel was verdwenen. Hij staaarde naar de scheuren in het plafond en dacht aan Johannes. Hij liet zich uit bed glijden. Met onzekere stappen liep hij naar de slaapkamer van zijn ouders. Hij opende de kleerkast. Zijn handen gleden over de kraag van een hemd, ze voelden aan de ribbels van een deftige fluwelen broek. Omdat hij het benauwd kreeg, gooide hij het raam wijd open. Het was kort na de zomer. Het had net geregend, alles glinsterde vochtig. De kar van de melkboer kwam rammelend de steeg in gereden, er was het geluid van de branding en van krijsende meeuwen. Zijn hoofd voelde alsof het was leeggepikt.

Hij zat op de bank en drukte de foto van Johannes tegen zich aan. Wanneer hij naar zijn vader vroeg, fronste Tove, niet nu, ze had het druk, een andere keer. Finn verliet de salon. Op de overloop zag hij dat de deur van de werkkamer op een kier stond. Hij duwde hem verder open. Langs de gesloten gordijnen glipte een baan zonlicht, en daarin danste het stof. Voor een raam stond een eikenhouten bureau, een fauteuil was naar een hoek geschoven. Na een korte aarzelning stapte hij naar binnen. Hij legde zijn hand op het bureau; het harde hout voelde ruw als geschaafde huid. Een deel van de kamer werd in beslag genomen door vitrinekasten, waarin kostbare fossielen lagen. Zwerfstenen met sporen die aan kraaienvoeten deden denken, en sponzen en zeeliestengels. Naast alle fossielen stonden kaarsrecht afgeknipte kaartjes met de Latijnse namen erop, in twee verschillende handschriften. Grootvader dokter Stigander Revel was lang geleden met de collectie begonnen, en Johannes had er fossielen

aan toegevoegd uit Hudson Bay, de Shetlands, Delaware en Brighton.

Finn ging in de leunstoel zitten en vouwde zijn benen onder zich. Op het bureau lag een zeekaart, waarop met blauw potlood een route was aangeduid. Met zijn wijsvinger volgde hij de blauwe lijn, hij reisde langs de Groenlandse kust, daarna kwam de oversteek naar Canada en vervolgens dook de lijn naar beneden, om te eindigen in Vila Nova de Gaia. Finn bedacht dat het niet slim was van Johannes om zonder kaart te vertrekken, en dat hij nu vast en zeker zou verdwalen.

Hij trok een lade van het bureau open. Er lagen tekeningen in van gewervelde dieren. In de volgende lade vond hij alfabetisch geordende provisielijsten. Sommige waren algemeen, een eindeloze opsomming van zaken die aan boord moesten worden gebracht, hoeveelheden gezouten vlees en vaten moutbier. Andere lijsten hadden betrekking op het eigen onderzoek van Johannes, en bevatten hersenhaakjes, ontleedtangen, arsenicum. Finn haalde zeekaarten uit de la. Hij bladerde in reisverslagen en las wetenschappelijke artikels over Eskimo's, het geslachtelijke verkeer van de koolvissen en de gevolgen van de poolnacht voor het zielsleven van de mensen. Hoewel hij er niet veel van begreep, ging er een soort troost uit van al die moeilijke woorden. Zo ging er een hele tijd voorbij.

Hij schrok op toen Tove plots in de kamer stond. Ze bleef een ogenblik getroffen staan. Toen beende ze naar hem toe en rukte de map uit zijn handen. Hij was zo verrast dat hij vergat los te laten, zodat de map scheurde. Papieren dwarrelden op de grond.

'Eruit,' zei ze, en ze wees woedend in de richting van de deur. 'Je hebt hier niets te zoeken.'

Ze wond zich steeds meer op. Ze trok aan zijn arm, en hij hield zich vast aan de rand van het bureau. De stoel helde vervaarlijk over en viel om. Finn sleurde een stapel boeken mee in zijn val. Hij worstelde zich los. Verschillende treden overslaand stormde hij de trap af en rende de tuin in. Met bonzend hart klom hij in de kersenboom. Een pluk van Toves blonde haar kleefde fijn als spinrag tussen zijn vingers.

Het duurde lang voor Tove naar buiten kwam. Traag alsof er gewichten aan haar voeten hingen, stak ze de tuin over. Ze leunde tegen de oude stam. Ze stak een losgekomen haarlok achter haar oor en keek vragend naar hem op.

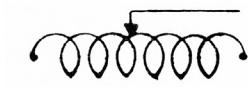
‘Hij komt niet sneller terug omdat jij in zijn kamer zit weg te kwijnen,’ zei ze. ‘Bovendien houdt hij er helemaal niet van dat je in zijn spullen neust.’

Finn zweeg, en ze voegde er zacht aan toe: ‘Het is al laat. Kom je naar beneden?’

Hij speelde piano. Ze zat naast hem en tikte de maat mee met haar voet.

De wind huilde in de schoorsteen en rammelde aan de luiken. Met het vallen van de nacht wakkerde hij nog aan. Finn bladerde lusteloos in een boek tot het tijd was om te gaan slapen. Hij wenste Tove goedenacht en ging naar bed. De katrollen van het naburige pakhuis zwaaiden piepend heen en weer. Hij dacht aan de werkkamer, aan alles wat hij had gelezen en gezien, voor Tove hem was komen storen. Ten slotte hield hij het niet meer uit. Op kousenvoeten sloop hij naar de werkkamer. Hij duwde de klink naar beneden, maar de deur was op slot. Hij ging op zijn knieën zitten en drukte zijn oog tegen het sleutelgat. Zacht maanlicht gleed over de vitrinekasten en streelde de ruggen van de vele boeken in de kast. Finns oog begon te tranen, zijn knieën deden pijn, maar hij bleef zitten. Achter die deur, begreep hij, lag een onbekende wereld, die weidser was dan de zee. Een woestijn zonder oevers, en daarin zwierf zijn vader rond. En Finn begreep nog iets anders, namelijk dat hem de toegang tot die wereld werd ontzegd.

Toen hij met zijn beste vriend Isaak over de werkkamer sprak, tokkelde Isaak op zijn rode viool en herhaalde wat de scharensleiep Kertsen hem had geleerd: ‘In een land van sloten, is wie de sleutel heeft koning.’

Drieënhalf jaar later

Finn heeft na school afgesproken bij het veerhuis van opa Hagerup. Hij is aan de late kant, maar dat is niet erg, want zijn vriend Isaak neemt het zelf ook nooit nauw. Isaak komt uit het zuiden, zijn haar is zwart en glimt als pek en zijn donkere ogen glinsteren wanneer ze licht vangen. Hij draagt nooit sokken, ook niet wanneer het zo hard vriest dat de straatstenen barsten. Een vaalbruine hoed lijkt op zijn kruin te zijn vastgelijmd, hij valt zelfs niet af wanneer Isaak een salto maakt, iets wat hij voortdurend doet. Opeens trekt hij zijn knieën tot tegen zijn borst en draait zijn hoofd tussen zijn benen door. Hij landt op zijn voeten, en dan stapt hij verder alsof er niets is gebeurd.

Het veerhuis staat aan de oever van de fjord, erachter rijst de vale flank van de berg Ulriken zwaar en dreigend op. Een met onkruid overgroeid kiezelpad voert naar het boothuis, waarin nog steeds de veerboot ligt. Het veer was vroeger de enige mogelijkheid om van de havenstad in het achterland te komen. Opa Hagerup voer onafgebroken heen en weer, terwijl Tove stokvis en sterkedrank opdiende. Door de komst van de brug werd het veer overbodig. Het huis is vervallen. De vensterluiken zijn scheefgezakt en op het dak groeit gras.

De brug kwam er op verzoek van Jorn Ulv. Hij was een timmerman die vanuit het niets een scheepswerf begon. Het eerste jaar leverde hij twee kotters af. Naast de werf richtte Ulv een rederij op, die het stadje uit zijn voegen deed barsten. Volgestouwde schepen voerden goederen aan, die hun weg moesten vinden naar het binnenland, en vertrokken weer volgeladen. De aanleg van een spoorweg

drong zich op. Een spoorweg wijkt voor niets, dat heeft hij gemeen met Ulv, hij gaat dwars door de berg, dwars door de stad, tot aan de opslagplaatsen bij de Torget, en hij gaat ook in rechte lijn over het water. Terwijl ze toch bezig waren met het bouwen van een spoorwegbrug, konden ze evengoed meteen een weg aanleggen.

‘Een pronkstuk van moderniteit,’ beloofde de burgemeester bij de bekendmaking.

‘Een symbool van vooruitgang en ondernemerszin,’ zeiden de ingenieurs, ‘volledig opgetrokken uit nieuwe materialen.’

Op slechts enkele meters van het veerhuis zou een pijler van de brug komen. Opa kreeg een nieuw huis aangeboden in de stad. De postbode kwam met brieven vol stempels en aanmaningen, maar opa weigerde ze te aanvaarden. Na de postbode verschenen de ingenieurs, met meetlatten en grote plannen die wapperden in de wind. In hun kielzog kwam het werkvolk. Opa vloekte en zwaaide dreigend met zijn geweer, maar niemand trok zich iets van hem aan. Karren reden af en aan en stortten staal op een slordige hoop op het kiezelpad. Kreten van voormannen en arbeiders rolden over het water. Het staal moest naar de overkant, de arbeiders moesten naar de overkant, en ten slotte legde opa morrend het geweer achter de toog, maakte het veerschip los en bracht hen waar ze moesten zijn.

Bij valavond kwamen ze hun dorst lessen in de kroeg. Een ingenieur was onder de indruk van Toves ranke verschijning. Hij toonde haar een blauwdruk van de brug.

‘Acht kolommen, zes boogvormige verbindingsplaten,’ zei hij, en zijn ontstellend schone nagel doolde verliefd over de tekening, alsof het de kaak van een vrouw was.

‘Waarom maken jullie de brug niet verderop, zodat het huis kan blijven staan,’ zei Tove, want zo eenvoudig leek het.

‘Dit is gewoon de beste plaats,’ antwoordde de ingenieur. Hij vouwde geïrriteerd de blauwdruk op en liep weg. Hoe kon je in godsnaam tegen de vooruitgang zijn? Je was toch ook niet tegen de mensheid?

‘Maar wij willen niet weg,’ zei Tove, toen de deur al achter hem was dichtgevallen.

Aan beide kanten van de fjord werd gebouwd. Geklop vulde de lucht en laswerk doofde sissend in de aanhoudende regen. Bijna onopvallend groeiden de twee delen dichter naar elkaar toe. In het midden zouden ze samenkomen. Niemand begreep waarom ze niet naar beneden vielen, ook de arbeiders niet, die gewoon deden wat hun werd opgedragen. Zodra hun ellebogen de tapkast raakten, vergaten ze de brug. Ze spraken met elkaar over de vreemde wezens die in het diepe water van de fjord wonen, en in de dichte wouden die beginnen achter de akkers van boer Torgesen.

De brug wierp een groeiende schaduw over het veerhuis, als de vleugel van een dalende vogel. Het werd onmiskenbaar donkerder in de gelagzaal. Maar opa kon niet klagen over zijn inkomsten. Na een lange werkdag zat de kroeg elke avond stampvol.

Dagen regen zich aaneen tot weken. De weken werden maanden. Onvermijdelijk naderde de brug zijn voltooiing. Op de vooravond kwamen een heleboel mensen naar de kroeg afgezakt, omdat ze het moment wilden meemaken waarop de twee helften elkaar als acrobaten zouden opvangen. De scharensliëp Kertsen, die een neus had voor onverwachte feestjes, kwam met zijn harmonica. Tove zong en speelde piano. Er werd de hele nacht doorgewerkt, want niemand wilde ophouden nu het bijna zover was. Met glinsterende ogen voer opa onder de brug door, want vandaar had je het beste zicht. Zijn zakken waren zwaar van het geld, en de boeg van het veerschip schoot zingend door het water.

De hamerslagen verminderden, en vielen toen helemaal stil. Opwinding golfde door de toegestroomde mensenmassa. Het was zover. De brug vormde een geheel. Sierlijk als een kat boog ze zich over de fjord en kromde haar rug. Plechtig en zonder haast liep de ingenieur naar de overkant. Toen hij zich omdraaide en naar hen zwaaide, een kleine, bewegende stip in de verte, begonnen de mensen te juichen, en ze wierpen hun petten in de lucht. Schoorvoetend volgden

ze hem. Ze liepen naar de andere oever, ze bukten zich en raakten het staal onder hun voeten aan, alsof ze het niet vertrouwden. Vanaf de brug staarden ze naar het veerhuis, dat er opeens heel klein uitzag, en onbeduidend, alsof het nu al was begonnen met zichzelf weg te cijferen. Het feest duurde tot de ochtend.

De oude grafdelver Andersen, Kertsen, en de anderen, ze kwamen naar het veerhuis en dronken en vertelden verhalen, net als vroeger. Hoog boven hun hoofden bonkten karren over de verbindingstukken van de brug. Er denderden treinen voorbij, die het veerhuis op zijn grondvesten deden daveren. De glazen dansten naar de rand en vielen een voor een naar beneden, alsof een onzichtbare, kwaadaardige hand ze van de planken had geveegd. De mannen mompelden een goedenavond, ze trokken hun pet ver over hun oren en liepen in de richting van de stad, waar het licht van de gaslantaarns tot in de donkerste hoeken reikte. Ze dronken verder in de havenkroegen en sliepen hun roes uit op katoenbalen in de opslagplaatsen.

Opa verzorgde de boot, zoals hij dat altijd had gedaan. Hij teerde de planken en verving de rotte stukken hout, hij naaide de scheuren in het zeil. Op maanverlichte nachten maakte hij de touwen los en voer alleen naar de overkant. Het witte zeil lichtte spookachtig op in het donker. Zijn grote lichaam trok naar rechts door het vele bedienen van de boom. Opa was sterk, hij wong kippen met één hand de nek om.

De steiger kraakt vervaarlijk als Finn op zijn buik gaat liggen. Hij steekt zijn hand in het water en houdt zich heel stil. Vissen knabbelen aan zijn vingertoppen. In het struikgewas roept de koekoek, een eend stijgt klapwiekend op. De lage zon legt kleurige diamanten op het water en de wind voert de geur van hars aan. De zomer nadert, en Finn verheugt zich op de eindeloos lange dagen met Isaak bij het veerhuis.

Een donkere schaduw glijdt onder de steiger door. Finn ziet de beweging in zijn ooghoek, maar hij reageert te laat. Zijn hand wordt

stevig beetgepakt. Geschrokken probeert hij zich los te rukken, maar het volgende moment tuimelt hij in het water. Naar adem happend komt hij weer boven. Naast hem duikt het lachende gezicht van Isaak op. Finn springt op zijn schouders en probeert hem onder te duwen.

De lucht vult zich met hun kreten, het water spat hoog op. Beurte- lings krijgen ze de overhand. Ze zijn ongeveer even sterk, maar Isaak wordt niet gehinderd door natte kleren. Na een tijdje zijn hun lippen blauw en stijf van de kou. Klappertandend hijsen ze zich op de stei- ger. Finn stroopt zijn kleren af, hij legt ze te drogen in de zon. Isaak grinnikt. Hij doet zijn vriend na, hij spert zijn ogen open en slaakt bange kreetjes, en ontwijkt dan behendig Finns stompen. Voor een nieuwe vechtpartij zijn ze te uitgeteld. Ze strekken zich uit en kijken naar de voorbijdrijvende wolken. Isaaks borst gaat traag op en neer, alsof hij slaapt. Druppels glijden uit zijn warrige krullen en over zijn glimmende, bruine huid. De rust keert terug. De roep van de koe- koek galmt over het water.

Isaak eet het grootste deel van het brood op dat Finn heeft meege- bracht als aas. Het is hard en uitgedroogd, hij weekt het eerst in zijn mond. Isaak heeft altijd honger, en anders eet hij voor de honger die zal komen. Hij is mager en taai en buigt onder de slagen van de scharensliiep Kertsen zoals het riet onder de wind, zonder zichtbare schade. Finn mengt het harde brood met water en rolt er bolletjes van, die hij vastmaakt aan hun haken. Hun hengels hebben ze zelf gemaakt. Die van Isaak is een lange kromme tak met een draad er- aan, hij sopt ermee in het water alsof hij kousen wast. Hij vertrouwt op het toeval. De hengel van Finn bestaat uit een soepele twijg, een draad en een schroef die hij op het stort achter de scheepswerf heeft gevonden.

Een grote schelvis flitst door het water. Finn heeft beet. Hij houdt zich stil en rukt dan onverwachts aan de draad. De vis vliegt met een hoge boog over hun hoofden en valt achter hen op de rotsen. Isaak houdt het spartelende dier vast en slaat hem met een steen de kop

in. In de loop van de namiddag vangen ze er nog vijf, maar geen enkele vis is zo groot als de eerste. Ze snijden de glinsterende buiken open en maken de vissen schoon. Met het platte snijvlak van zijn mes schuift Finn de gewanden in het water. De schubben kleven zilverig aan zijn handen en broek.

Vissen fileren hebben ze van Andersen geleerd. Het was ook Andersen die Finn het balsahout voor zijn dobber gaf. De oude man woont bij het kerkhof, op de berg die in de streek kortweg de Grauwe wordt genoemd. Ooit werkte Andersen op een walvisvaarder, maar nu waakt hij over de doden. Hij harkt de graven aan en zet de omgewaaide stenen recht. Hij drinkt sloten gitzwarte koffie en kauwt op kruidnagel, want dat verzacht de pijn van zijn ontstoken tandvlees.

In het begin sneed Finn niet diep genoeg, de vette huid glibberde en hij durfde zijn vingers niet in de gezwollen, bloederige buik te steken, zodat Andersen vloekte en zei dat hij medelijden had met de vis. Hij deed het opnieuw voor, met trage, zelfzekere handen waarlangs het bloed pulserend stroomde, 'je snijdt van staart naar kop, niet omgekeerd, pas op voor de kieuwen, en dan haal je de rotzooi weg', en Finn keek naar Isaak in plaats van naar de vis.

Ze verdelen de vissen. Isaak rijgt een touw door de kieuwen en hangt het over zijn schouder. Op zijn vuile shirt groeien roze vlekken. Hij neemt de rode viool onder de arm en drukt de groezelige hoed stevig op zijn hoofd. Hij loopt langs de oever in de richting van Kertsens hut, die aan de voet van de berg Floyen staat. Isaaks blote voeten zijn net zuignappen, ze vinden gemakkelijk grip op de gladde keien. Isaak kan tegen muren op lopen, en hij kuiert in de dakgoot zoals een ander op straat. Finn kijkt hem na, met aan zijn wijsvinger de haak vol bloedende vissenbekken. Heimelijk hoopt hij dat zijn kameraad iets onverwachts zal doen, zoals achteroverbuigen om dan achterwaarts op zijn handen terecht te komen, een radslag. Hoe vaak Finn het hem ook heeft zien doen, hij wordt het niet beu. Bij

de flauwe bocht in de rivier draait Isaak zich naar hem om en steekt kort zijn hand op, en dan verdwijnt hij achter de rotsen.

Finn keert terug naar de stad. Aan de Skanzebakken gaat hij een kleine kruidenierszaak binnen. Het winkelbelletje klingelt helder. Svend is in de achterkamer bezig met verf te mengen. Finn slalomt tussen de volgestouwde rekken. De kruidenier verkoopt gedroogd fruit, stroop in vaatjes, boenwas, bonen, koffie, petroleum en nog een heleboel andere zaken. Uit geheimzinnige dozen en blikken stijgen verwarrende geuren op. De glazen potten achter de toonbank zijn gevuld met pigmenten van de prachtigste kleuren. Maar het mooist in Svends winkel is de hoge, intrigerende kast achter de toonbank, met wel honderd kleine laden. Allemaal zijn ze voorzien van een naambordje in email, waarop raadselachtige namen staan geschreven, zoals Drakenbloed of Arabische gom.

Svend neemt de vissen aan. Hij bekijkt ze goedkeurend en zwiert ze in een houten tobbe. Hij veegt zijn handen af aan zijn schort.

‘De vissen zijn een betaling. Voor gisteren,’ verduidelijkt Finn, en hij kijkt afwachtend naar de deur. Gisteren stond hier een lange rij aan te schuiven, maar nu zwijgt het winkelbelletje als vermoord. De halve stad heeft gezien hoe Svend Toves mand vulde met spullen die ze niet kon betalen.

‘Als Johannes van zee is teruggekeerd...’ fluisterde ze, waarop Svend met zijn hand begon te wapperen, alsof het betalen van zijn koopwaar een wijdverbreide vergissing was.

‘Maakt u zich toch geen zorgen. Dat komt wel goed. We kennen elkaar toch? Tot ziens, mevrouw,’ zei hij, en hij vergat de mand los te laten, zo druk had hij het met verdrinken in het peilloze blauw van haar ogen. Tove rukte aan het handvat, het riet kraakte. Vrouw Munch, die de rij sloot, smakte hoorbaar met haar lippen.

Ze liepen naar buiten en Finn hielp Tove op de bok. Hij nam de leidsels en klakte met zijn tong, en het fjordenpaardje Sky zette zich langzaam in beweging. Terwijl ze naar huis reden, staarde Finn tobberig naar het dikke, wiegende achterwerk van Sky.

Ulv had Johannes bij zijn vertrek een voorschot uitgekeerd. Daarmee betaalde Johannes Finns schoolgeld, en de rest gaf hij aan Tove. Ze bewaart het in een kistje waarvan het deksel versierd is met kleurrijke, exotische vogels. Nu Johannes al een halfjaar langer weg is dan voorzien, komt de bodem van het kistje in zicht. In het begin stuurde hij wel eens een postkaart, of een enveloppe met geld, maar de laatste maanden komt er helemaal niets meer.

Alleen bij de kruidenier kunnen ze nog kopen op krediet. Tove zou Ulv om een nieuw voorschot kunnen gaan vragen, maar dat doet ze niet. Misschien is ze te trots. Of misschien is ze bang dat Ulv ook niet meer weet waar zijn beste stuurman is gebleven. Dat zou een ramp zijn, want als Ulv het niet weet, wie dan wel? Johannes is al zo lang weg. De gedachte komt wel eens bij Finn op dat zijn vader hen vergeten is, maar daar denkt hij nooit lang over na. Zelfs iets kleins als een gedachte kan gaan woekeren als een ziekte. Voor je het weet wordt het werkelijkheid, en dan kun je er niet meer omheen.

Tove zei ooit in een spraakzame bui dat dit zijn laatste reis zou zijn. ‘Wanneer Johannes deze keer thuiskomt,’ beloofde ze, ‘blijft hij voorgoed aan wal. Hij wil een encyclopedie schrijven. Een tweede *Naturalis Historia*, in navolging van Plinius de Oudere, maar uitgebreider. De Revels kunnen namelijk niet vertrouwen op boeken en kaarten van anderen. Maar het is absurd om de wereld in feiten te willen vatten, neem dat maar van mij aan. Het gaat niet om wat mensen weten, maar om wat ze voelen.’

In afwachting van zijn terugkeer leven ze zuinig. Voorlopig lukt het. Wanneer een school kabeljauw door een walvis de baai wordt in gedreven, eten ze kabeljauw met kruidenboter, kabeljauwstoefpot, kabeljauw met venkel. Tove doet er mondjesmaat room en boter bij, en als de kabeljauw vertrekt, want vissen houden zich niet bezig met de lege magen van mensen, dan gaan ze hongerig naar bed. Daar praten ze niet over. En ze praten ook niet meer over Johannes. Binnenkort, dat gelooft Finn stellig, komt zijn vader terug.

‘Bedankt voor de vissen,’ zegt Svend. ‘Doe je moeder de groeten van mij.’

Hij giet pigment in een verfpot en roert met een spatel de verf om. Finn weet niet zeker of hij de kruidenier wel mag. Alles aan Svend is vaal en grijs. Zijn stofjas, zijn kousen, de schoenen met de krakende leren zolen en zijn slecht geschoren wangen. Maar Finn heeft het gevoel dat zich onder dat saaie uiterlijk iets anders schuilhoudt, iets heftigs en donkers, zoals onder het gladde oppervlak van de donkere meren in het veen.

De kruidenier kijkt op. ‘Ben je daar nog?’ En na een korte stilte vraagt hij: ‘Hoe oud ben je eigenlijk?’

‘Veertien,’ zegt Finn.

‘Ik begrijp dat jullie het moeilijk hebben, nu je vader niet naar huis komt. Zou het je interesseren om boodschappen rond te brengen? Met Toisa en de hondenkar? We kunnen beginnen met twee dagen. Op zaterdag en woensdag kan ik je hulp goed gebruiken.’

Bij het horen van haar naam komt een Siberische hond van achter de toonbank. Ze heeft een spitse snuit en kort ruig haar, haar vacht is wit. Een zacht maar dreigend gegrom komt van ergens diep in haar buik. Ze geeuwt en laat een rij scherpe tanden zien, ze jagen een rilling over Finns rug. Svend legt voorzichtig zijn hand over haar muil, en het grommen houdt op. De sterke staart slaat ritmisch tegen de toonbank.

‘Ze doet niks,’ zegt Svend.

In twee stappen staat ze naast Finn en duwt haar snuit tussen zijn benen. Finn verroert zich niet. Ze ruiken het, dieren ruiken angst, dat geldt voor wolven en voor mensen en misschien ook voor trekhonden. De staart blijft krachtig zwiepen en Finn steekt halfhartig zijn hand uit. Met de toppen van zijn vingers raakt hij de stugge vacht aan. Met een bons laat ze zich vallen, de kleine flesjes op het schap rinkelen. Ze rolt op haar rug en kijkt Finn verwachtingsvol aan. Hij streelt de zachte haartjes op haar buik. Waar het tuig van de hondenkar schuurt, voelt hij eelt, en haar voetzolen zijn afgesleten.

De blauwe pupillen zweven als knikkers in het wit van haar ogen. Svend is op een ladder geklommen die tegen het etalageraam staat. Hij houdt penseel en mengpalet in de aanslag en kijkt vorsend op Finn neer. Finn aarzelt. Hij graait met beide handen in de stugge vacht van Toisa. Hoewel hij niet op zoek was naar een baantje, is het een aanlokkelijk voorstel. Met Toisa door de stad dwalen, en er ook nog eens voor betaald worden.

‘Wanneer mag ik beginnen?’ vraagt hij.

‘Morgen. Ik verwacht je om vijf uur,’ zegt Svend, en hij richt het druipende penseel op Finn. ‘En geen minuut later.’

Het hondenspan

Moeizaam trekt de eerste trein zich op gang. Hij jaagt een siddering door het huis, de knikkers in het aardewerken potje tikken in een ritme dat versnelt. Het gedreun zwelt verder aan en wordt gevolgd door een snerpand gillen. Vandaag gaat Finn voor het eerst naar Svend. Stilletjes, om Tove niet wakker te maken, kleedt hij zich aan en gaat naar beneden. Terwijl hij staande een snee roggebrood naar binnen werkt, steken twee kakkerlakken het aanrecht over. Hij onthoofdt ze met zijn zakmes, ze kruipen weg en verdwijnen achter de tegels. In de hoeken van de keuken bobbelt het behangpapier, daar houden zilvertisjes zich schuil. Finn heeft er onlangs eentje bekeken onder de microscoop van Johannes. Ze hebben zes pootjes. Hij schat hun aantal op dertig per vier vierkante centimeter, dat geeft op een meter muur vierhonderdvijftigduizend pootjes. Zilvertisjes zijn helemaal niet sterk, het is hun aantal dat ertoe doet. Kakkerlakken daarentegen blijven leven, ook nadat je ze hebt onthoofd. Het duurt weken voor ze ten slotte doodgaan van de honger.

‘Ik denk niet dat Johannes het zal waarderen dat zijn zoon kruidenierswaren rondbrengt,’ had Tove gezegd.

‘Ik doe het voor ons,’ antwoordde Finn geërgerd.

Ze wees naar de tafel, waar de ingrediënten voor een lekkere maaltijd klaarstonden. ‘We komen toch niets tekort?’

‘Ja,’ zei hij schamper, ‘dat hebben we allemaal van Svend gekregen.’

Tove zette de fles melk zo hard neer dat hij brak. Een geelwitte plas kroop naar de rand van de tafel.

‘Het is maar twee dagen,’ verdedigde hij zich. ‘Alleen op woensdag

en op zaterdag. Ik zal nog tijd zat hebben voor school.'

'En de piano dan?'

'Ook voor de piano.'

Ze knielde bij de gemorste melk en schudde haar hoofd.

'Er zijn jongens van mijn leeftijd die al gaan varen,' zei hij, en met die opmerking snoerde hij haar de mond. Dat hij naar zee zou gaan, is haar ergste nachtmerrie.

De steeg waarin ze wonen loopt dood op de spoorwegberm. De treinen stormen op vaste tijden op het huis af, maar bedenken zich telkens op het nippertje en buigen af, net voor de algehele verwoesting. Finn snijdt een heel stuk af door de sporen over te steken. De draadversperring is vrij hoog, maar ze is op enkele plaatsen kapot. Finn klimt tegen de berm omhoog. Hij gebruikt hetzelfde gat als de herten en konijnen, die uit de omringende bossen komen. Er gebeuren vaak ongelukken. Laatst nog liep een verwaald hert over de sporen met een geüniformeerde spoorwegbeambte achter zich aan. Het hert liet zich niet vangen, het veranderde telkens van richting. Toen kwam de trein. De gillende wielen vermaalden het dier in ongelijke stukken, ze dampten in de ochtendkou.

Svend staat op hem te wachten. Hij heeft Toisa ingespannen en geeft snel nog een paar aanwijzingen. Zijn haar ligt in een vlijmscherpe middenstreep, een kobaltblauwe veeg onder zijn linkeroog geeft zijn grijze gezicht een beetje kleur. Op rustige dagen schildert Svend. Het begon met reclameteksten, en een kleine versiering hier en daar, voor de feestdagen. De taferelen op de grote etalageramen worden steeds vreemder. Op de verkleurde luifel staat in krulletters: 'H ns n e zo n'. Dat was ooit: 'Hansen en zoon'. Svend nam de winkel over van zijn vader. Eigenlijk is hij geen echte winkelier. Hij wil niet dat mensen iets komen kopen, want dan moet hij zijn penselen wegleggen en meel en gort wegen en geld tellen. Het komt voor dat hij de klanten zichzelf laat bedienen. Hij blijft op de hoogste trede van de ladder staan en zegt dat de verf zal schiften wanneer hij hem niet snel